

Nr 17.

Utlåtande i anledning av framställningar om understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

Bankoutskottet får härmed avgiva utlåtande över nedannämnda till utskottet hänvisade framställningar beträffande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer, att utgå dels från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m., dels ock av affärsdrivande verks medel.

Beträffande utredningen i de ärenden, som behandlas i utlåtandet, får utskottet, i den mån redogörelse i det följande ej lämnas, hänvisa till vederbörande proposition (nr 118) och motioner.

A. Anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

I. Försvarsdepartementet.

1:o.

Sektionschefen vid arméns fortifikationsförvaltnings byggnadskontor civilingenjören Svante Vilhelm Carlsson Lovéns änka och barn. I en den 10 mars 1948 dagtecknad proposition nr 118 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 1 föreslagit riksdagen medgiva, att sektionschefen vid arméns fortifikationsförvaltnings byggnadskontor civilingenjören Svante Vilhelm Carlsson Lovéns änka Greta Linnéa Lovén, född Krantz, samt makarnas minderåriga barn Ulla Marie, Magdalena Lucie och Ebba Christina må från och med den 1 december 1946 från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära, änkan en årlig pension å 1 284 kronor under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, samt vart och ett av barnen ett årligt uppfostringsbidrag å 630 kronor till och med utgången av den kalendermånad, varunder barnet uppnår 19 års ålder.

Med biträdande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

2:o.

Krutarbetaren Gustaf Adolf Karlssons änka. I motionen II: 163 hemställer herr *Allard*, »att riksdagen måtte bevilja änkefru Maria Josefina Karlsson, Åkers styckebruk, en årlig pension till belopp som kan anses skäligt.»

Av handlingarna inhämtas,
att Karlsson var född den 22 augusti 1873 och avled den 13 september 1942;
att han var anställd såsom krutarbetare vid Åkers krutbruk under tiden den 12 maj 1905—den 25 maj 1935;
att han vid sin död efterlämnade änkan Maria Josefina Karlsson, född den 4 oktober 1875, samt fem vuxna barn;
att behållningen i boet uppgick till 1 374 kronor;
att änkan på grund av åderförkalkning och hjärtsvaghet är till förvärvsarbete fullständigt oförmögen;
att mannen Karlsson genom beslut av statens pensionsanstalt den 25 maj 1935 tilldelades avkortad pension med 1 236 kronor för år;
samt att, enär Karlsson avgått från sin anställning i statens tjänst före den 1 januari 1937, familjepensionsreglementet för arbetare den 16 oktober 1936, nr 543, vilket trädde i kraft förstnämnda dag, icke ägt tillämpning å honom.

Hos Kungl. Maj:t gjorde änkefru Karlsson år 1943 framställning om att få komma i åtnjutande av pension efter mannen.

I yttrande över ansökningen förklarade sig *arméförvaltningens tyg- och civila departement*, enär åtminstone fyra av barnen befunne sig i så goda ekonomiska omständigheter, att de syntes utan svårighet kunna draga försorg om modern, icke kunna tillstyrka ansökningen.

Genom beslut den 17 juni 1943 fann *Kungl. Maj:t* ej skäl bifalla ansökningen.

Härefter anhöll änkefru Karlsson år 1945 hos Kungl. Maj:t ånyo om erhållande av pension.

I häröver avgivet yttrande anförde *försvarets civilförvaltning*, att, enär enligt ämbetsverkets mening barnens ekonomiska ställning icke undergått någon väsentlig förändring sedan Kungl. Maj:ts omförmälda beslut fattades, ämbetsverket ansåge sig icke kunna tillstyrka ansökningen.

Statskontoret fann sig i likhet med civilförvaltningen förhindrad bifalla ansökningen.

Genom beslut den 1 juni 1945 fann *Kungl. Maj:t* ej heller skäl bifalla den förnyade ansökningen.

Till stöd för den nu väckta motionen har bl. a. anförts, att änkefru Karlsson under tiden den 1 april 1909—den 15 mars 1919 själv innehaft anställning vid Åkers krutbruk med en sammanlagd tjänstetid av 7 år.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har frågan om beredande av pension åt änkefru Karlsson vid två särskilda tillfällen, senast år 1945, varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning utan att föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd; avgörande för Kungl. Maj:ts ställningstagande i båda fallen synes ha varit, att flera av änkefru Karlssons barn befunno sig i sådana ekonomiska omständigheter, att de utan svårighet kunde draga försorg om henne. I den nu föreliggande motionen anföres stöd för förslaget om beredande åt änkefru Karlsson av en årlig pension särskilt det förhållandet, att hon under sammanlagt omkring 7 år mellan åren 1909 och 1919 själv innehaft anställning vid Akers krutbruk. Med hänsyn till vad i förevarande ärende blivit upplyst rörande barnens ekonomi och då den av änkefru Karlsson fullgjorda tjänstgöringen icke kan tillmätas betydelse vid ärendets bedömande, saknar utskottet anledning att i denna pensionsfråga intaga en från Kungl. Maj:t avvikande ståndpunkt. Utskottet hemställer därför,

att förevarande motion II: 163 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

3:o.

Förre musikdirektören V. Brandts fränskilda hustru. I motionen II: 368 hemställer fru *Gustafson*, »att riksdagen må besluta att till fru Hilma Brandt utbetalas ett årligt understöd av 800 kronor».

Av handlingarna inhämtas,

att Brandt var född år 1878 och avled år 1940;

att han år 1900 ingick äktenskap med Hilma Maria Fredrika Pegel, vilken är född den 13 januari 1877;

samt att makarnas äktenskap den 22 juli 1935 upplöstes genom dom å äktenskapsskillnad.

I en den 20 februari 1942 dagtecknad skrift anhöll fru Brandt hos Kungl. Maj:t att av nåd erhålla änkepension ur arméns änke- och pupillkassa.

I häröver avgivet utlåtande anförde *arméförvaltningens civila departement*:

Den möjlighet, som numera föreläge för fränskild att få änkepension, hade tillkommit först genom stadgandet i 2 § 2 mom. allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936. Då fru Brandt vore fränskild sedan år 1935, vore nämnda stadgande icke tillämpligt å henne. Enligt före familjepensionsreglementets tillkomst gällande reglemente för arméns nya änke- och pupillkassa den 30 december 1905 hade lagligen fränskild hustru icke varit berättigad till pension. Av principiella skäl ansåge sig departementet icke kunna tillstyrka, att åtgärder vidtoges för beredande av pension åt fru Brandt.

Statskontoret avstyrkte i likhet med civila departementet bifall till ansökningsen.

Genom beslut den 5 juni 1942 fann *Kungl. Maj:t* ansökningen ej föranleda någon *Kungl. Maj:ts* åtgärd.

Frågan om pension åt fru Brandt har tidigare varit föremål för riksdagens prövning i anledning av vid 1943 och 1945 års riksdagar väckta motioner om pension åt henne. I utlåtande (nr 33, p. 4) över en vid 1943 års riksdag väckt motion avstyrkte *bankoutskottet* bifall till motionen under hänvisning till att den möjlighet, som förelåge för frånskild hustru att erhålla familjepension, tillkommit först efter det makarna Brandts äktenskap blivit upplöst, samt till att pensionsfrågan i förevarande fall varit föremål för *Kungl. Maj:ts* prövning utan att föranleda någon *Kungl. Maj:ts* åtgärd. *Riksdagen* beslöt i enlighet med utskottets hemställan. — I utlåtande (nr 27, p. 2) över två vid 1945 års riksdag väckta likalydande motioner om pension åt fru Brandt avstyrkte *bankoutskottet* bifall till motionerna, enär några nya omständigheter icke tillkommit, som skulle kunna motivera ett frångående av den ståndpunkt, utskottet vid 1943 års riksdag intog till förevarande pensionsfråga. *Riksdagen* beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

En av fru Brandt den 29 juni 1945 hos *Kungl. Maj:t* gjord förnyad framställning om pension lämnades genom *Kungl. Maj:ts* beslut den 8 mars 1946 utan bifall.

Utskottet. Ehuru utskottet alltjämt vidhåller den principiella ståndpunkt, åt vilken utskottet vid sin tidigare behandling av förevarande pensionsärendet givit uttryck, vill utskottet numera — i betraktande av fru Brandts ålder och sjukliga tillstånd samt till de ekonomiskt ömmande omständigheterna — icke motsätta sig motionärens förslag om ett årligt understöd av 800 kronor åt henne. Utskottet anser sig härvid kunna förutsätta att ett dylikt beslut knappast skall bli prejudicerande, detta med hänsyn även därtill att makarna Brandts äktenskap varade under 35 år och upplöstes endast kort tid före ikraftträdandet av allmänna familjepensionsreglementet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 368, må medgiva, att förre musikdirektören Victor Brandts frånskilda hustru Hilma Brandt må från och med den 1 januari 1948 under sin återstående livstid, så länge hon förblir ogift, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 800 kronor.

4:o.

Reservkaptenen i flottan David Hjalmar Teodor Börjesons änka. I motion II: 313 hemställer herr *Lindberg*, »att riksdagen ville besluta, att den en gång till kaptenen Börjeson beviljade pensionen måtte få utgå till hans efterlevande änka, fru Hebe Börjeson».

Av handlingarna inhämtas, att Börjeson var född den 2 april 1881 och avled den 25 februari 1945; att han den 17 september 1897 antagits till skeppsgosse vid Karlskrona station; att han den 9 oktober 1908 utnämns till underlöjtnant i flottans reserv; att han sedermera befordrats till löjtnant och kapten i reserven samt den 31 december 1926 erhållit avsked; att han den 22 juni 1928 erhållit tillstånd att såsom reservkapten återinträda i flottan och därstädes kvarstå intill utgången av år 1936; att tillståndet att kvarstå i reserven sedermera förlängts till och med den 31 december 1941; att han med ett kortare avbrott fullgjort frivillig tjänstgöring från och med den 21 juli 1919 till och med den 31 oktober 1925; att han därefter sedan år 1928 varit i tjänstgöring å marinstabens sjöhistoriska avdelning intill den 1 juli 1937, då han förflyttades till försvarsstabens krigshistoriska avdelning; att han tjänstgjorde därstädes intill sin död; att han för ifrågakvarande arbete åtnjöt ersättning i ett för allt med 400 kronor för månad; att han efter uppnådda 55 års ålder i egenskap av reservofficer uppbar reservpension med 576 kronor för år förutom dyrtidstillägg och senare jämväl kristillägg därå; att reservpensionen, i händelse hans tjänstgöring vid försvarsstaben upphört, skulle hava utgått med 768 kronor för år förutom nyssberörda tillägg; att han av 1939 års riksdag — med hänsyn till att han den 30 juni 1939, då tjänstgöringen vid försvarsstaben förutsattes skola upphöra, beräknades ha fullgjort frivillig tjänstgöring under sammanlagt omkring 17 år och i övrigt för sin familjs försörjning var hänvisad till sin pension — beviljades tilläggs-pension till ett belopp av 732 kronor för år; att han emellertid icke blev i tillfälle att uppbära sagda tilläggs-pension, enär han kvarstod i tjänstgöring intill sitt frånfälle; att han vid sin död efterlämnade, förutom änkan, född den 27 september 1881, två döttrar, båda fränskilda och med minderåriga barn att försörja samt i knappa ekonomiska omständigheter; att behållningen i makarna Börjesons gemensamma bo uppgick till 3 696 kronor; att änkefru Börjeson på grund av äktenskapsförord innehade enskild egendom till ett värde av 43 981 kronor, varifrån emellertid avgingo skulder å 14 100 kronor; att nyssnämnda tillgångar huvudsakligast utgjordes av en villafastighet, taxeringsvärderad till 25 000 kronor, och banktillgodohavanden å 16 739 kronor samt att skulderna utgjordes av intecknad gäld å fastigheten 13 800 kronor och obetald ränta å lånet i fastigheten 300 kronor; samt att änkefru Börjeson enligt uppgift icke är i stånd att utföra något förvärvsarbete.

I en den 25 maj 1945 dagtecknad skrift anhöll änkefru Börjeson hos Kungl. Maj:t om pension.

I häröver avgivet yttrande anförde *försvarets civilförvaltning*:

Börjesons anställning i flottans reserv grundar icke någon rätt för änkan till pension. Ej heller är hon författningsenligt berättigad till pension på grund av mannens ovannämnda tjänstgöring i marin- och försvarsstaberna.

Vad angår frågan huruvida skäl kunna anses föreligga för utverkande av pension åt henne genom framställning till riksdagen, anser försvarets civilförvaltning sig böra framhålla, att änkor efter underofficerare i reserven,

vilka uppburit reservpension och under en följd av år varit anställda såsom rullföringsbiträden, pläгат tilldelas pension av riksdagen med i regel 504 kronor för år (bankoutskottets vid 1942 års riksdag utlåtande nr 16, punkt 1 och 2).

Vidare torde böra framhållas, att änkan efter konstruktören å arméförvaltningens fortifikationsdepartementets kasernbyrå, ingenjören Johan Hugo Westerlund, vilken varit anställd i statens tjänst under sammanlagt 18 år 9 månader och under tiden närmast före sin död uppbar en avlöning av 6 004 kronor för år förutom dyrtidstillägg, av 1936 års riksdag tilldelades en årlig pension av 600 kronor (bankoutskottets utlåtande nr 26 punkt 3).

Samtliga ifrågakvarande änkor befunno sig i knappa ekonomiska omständigheter.

I här förevarande fall kan visserligen såsom stöd för ansökningen åbe-pas, att mannen vid sin död fullgjort frivillig tjänstgöring vid försvarsväsen-det under sammanlagt omkring 23 år. Å andra sidan äro ankans ekonomiska omständigheter sådana, att det måhända kan vara tveksamt, huruvida hon för närvarande kan anses vara i sådant behov av understöd, som hittills förutsatts vid beviljande av änkepensioner.

Därest emellertid änkan Börjesons ekonomiska förhållanden icke skulle tillmätas betydelse vid bedömning av frågan om understöd åt henne, har civilförvaltningen intet att erinra mot att framställning göres till riksdagen om beredande av en årlig pension åt henne av 600 kronor att utgå från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

Statskontoret anförde i avgivet utlåtande, att med hänsyn till änkefru Börjesons relativt goda ekonomiska ställning ämbetsverket knappast an-såge det förenligt med de principer, som plägade följas vid beviljande av s. k. riksdagspensioner, att pension av statsmedel bereddes henne. Ämbets-verket avstyrkte fördenskull framställningen.

Genom beslut den 17 augusti 1945 fann *Kun gl. Maj:t* ansökningen icke föranleda någon *Kun gl. Maj:ts* åtgärd.

Utskottet. I betraktande av den långa tid, varunder kaptenen Börjeson fullgjort tjänstgöring vid försvarsväsendet — sammanlagt omkring 23 år — vill utskottet icke motsätta sig, att änkefru Börjeson tillerkännes en mindre pension av statsmedel. Beloppet synes lämpligen böra fastställas till 600 kronor för år. Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 313, må medgiva, att reservkaptenen David Hjalmar Teodor Börjesons änka Hebe Börjeson må från och med den 1 januari 1948 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 600 kronor.

II. Kommunikationsdepartementet.

5:o.

Arbetschefen hos byggnadsstyrelsen Josef Jonssons änka. Under punkten 2 av förenämnda proposition föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att arbetschefen hos byggnadsstyrelsen Josef Jonssons änka Anna Natalia Elfrida Jonsson, född Engqvist, må från och med den 1 januari 1948 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 1 715 kronor.

Utskottet får med biträdande av Kungl. Maj:ts förslag hemställa,

att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

III. Ecklesiastikdepartementet.

6:o.

Förre läraren i musikens historia och estetik vid musikhögskolan, professorn Johan Henrik Tobias Norlinds änka. Under punkten 3 av nämnda proposition föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att förre läraren i musikens historia och estetik vid musikhögskolan Johan Henrik Tobias Norlinds änka Anna Elina Norlind, född Lindh, må från och med den 1 september 1947 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 1 284 kronor.

Med biträdande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

B. Affärsdrivande verks medel.

Trafikmedel.

7:o.

Förste schaktmästaren vid statens järnvägsbyggnader Carl August Widerströms änka. Under punkten 4 av förenämnda proposition föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att förste schaktmästaren vid statens järnvägsbyggnader Carl August Widerströms änka Elin Augusta Widerström, född Lundberg, må från och med den 1 december 1946 under sin återstående

livstid, så länge hon förblir änka, uppbära en årlig pension av 990 kronor, att utgå av trafikmedel.

Utskottet får hemställa,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Stockholm den 15 april 1948.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Närvarande: se under utlåtande nr 16.
